

Research Paper

Investigating the causes of crimes and violations of conscripts from a criminological perspective and strategies for dealing with them

mansoor Mosalmani ¹ , maryam geravand alizadeh ² 

1-Assistant Professor, Department of Law, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

2-Graduated with a master's degree in law, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

Receive:

01 February 2025

Revise:

01 March 2025

Accept:

10 March 2025

Published online:

20 March 2025




Abstract

The present study was conducted with an applied purpose and its method includes describing and analyzing the content of qualitative data obtained from sources and legal scientific texts and internal documents related to the research topic. The main goal of this study is to investigate the causes of crimes and violations of conscripts from a criminological perspective and to provide strategies for dealing with these issues. The results of this study show that from the perspective of criminological approaches, external factors have a greater impact on the occurrence of crimes and violations of conscripts than internal factors. Among external factors, family, economic, cultural and psychological factors have the greatest impact, respectively. Also, among internal factors, after the commanders' interactions, interpersonal interactions, legal and structural issues, organizational welfare facilities, the type of task assigned and the training method are more important. To prevent the occurrence of crimes and violations of soldiers, the armed forces must control or neutralize all of these factors as much as possible. Soldiers who lack social, economic, and family support are more likely to commit crimes and violations. Therefore, by implementing measures such as informing employees about the consequences of committing crimes and violations, empowering them, observing meritocracy and merit-based selection in selecting employees and managers, paying attention to economic and structural problems, dealing quickly and promptly with crimes and violations, especially in educational centers, strengthening religious beliefs, paying attention to the authenticity and family background of individuals, and also dealing decisively and effectively with criminals and violators, the occurrence of crimes and violations among conscripts can be controlled and reduced.

Keywords:

conscript, crimes, violations, crime prevention, criminology, control, prevention.

Please cite this article as (APA): Mosalmani.M, Geravand Alizadeh.M & Erfani.A. (2025). Investigating the causes of crimes and violations of conscripts from a criminological perspective and strategies for dealing with them. *Journal of Business law and economics*, (1) 2, 315-337.

Sponsored by: Institute of Somamos Publications	10.22034/jble.2025.531437.1017	
Corresponding Author: mansoor Mosalmani	https://orcid.org/0009-0002-4400-4284	
Email: mosalmani@iau.ac.ir	This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License .	



مقاله پژوهشی

بررسی دلایل وقوع جرم‌ها و تخلفات سربازهای وظیفه از منظر جرم‌شناسی و راهکارهای مقابله با آن

منصور مسلمانی^۱ ID، مریم گراوند علیزاده^۲ ID

۱- استادیار گروه حقوق، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۳- کارشناسی ارشد حقوق، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدفی کاربردی انجام شده و روش آن شامل توصیف و تحلیل محتوای داده‌های کیفی به‌دست‌آمده از منابع و متون علمی حقوقی و اسناد داخلی مرتبط با موضوع تحقیق است. هدف اصلی این مطالعه، بررسی علل وقوع جرایم و تخلفات سربازان وظیفه از دیدگاه‌های جرم‌شناسی و ارائه راهکارهایی برای مقابله با این مسائل می‌باشد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که از دیدگاه رویکردهای جرم‌شناسی، عوامل بیرونی در بروز جرایم و تخلفات سربازان وظیفه تأثیر بیشتری نسبت به عوامل درون‌سازمانی دارند. در میان عوامل بیرونی، به ترتیب، عوامل خانوادگی، اقتصادی، فرهنگی و روانی بیشترین تأثیر را دارند. همچنین، در بین عوامل درون‌سازمانی، پس از برخورد فرماندهان، تعاملات بین فردی، مسائل قانونی و ساختاری، امکانات رفاهی سازمان، نوع وظیفه محول شده و روش آموزش از اهمیت بیشتری برخوردارند. برای پیشگیری از وقوع جرایم و تخلفات سربازان، نیروهای مسلح باید تا حد امکان تمامی این عوامل را کنترل یا خنثی کنند. سربازانی که از حمایت‌های اجتماعی، اقتصادی و خانوادگی بی‌بهره‌اند، بیشتر در معرض ارتکاب جرایم و تخلفات قرار دارند. بنابراین، با اجرای تدابیری نظیر آگاه‌سازی کارکنان درباره پیامدهای ارتکاب جرم و تخلف، توانمندسازی آن‌ها، رعایت شایسته‌سالاری و شایسته‌گزینی در انتخاب کارکنان و مدیران، توجه به مشکلات اقتصادی و ساختاری، برخورد سریع و به‌موقع با جرایم و تخلفات به‌ویژه در مراکز آموزشی، تقویت اعتقادات مذهبی، توجه به اصالت و پیشینه خانوادگی افراد و همچنین برخورد قاطع و مؤثر با مجرمان و متخلفان، می‌توان وقوع جرایم و تخلفات در میان سربازان وظیفه را کنترل و کاهش داد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۱۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۰




تاریخ انتشار آنلاین:

۱۴۰۳/۱۲/۳۰

کلید واژه‌ها:

سرباز وظیفه، جرایم، تخلفات، پیشگیری از جرم، جرم‌شناسی، کنترل، پیشگیری

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): مسلمانی، منصور؛ گراوند علیزاده، مریم. (۱۴۰۳). بررسی دلایل وقوع جرم‌ها و تخلفات سربازهای وظیفه از منظر جرم‌شناسی و راهکارهای مقابله با آن، *دانشنامه حقوق کسب و کار و اقتصاد*، ۲(۱)، ۳۱۵-۳۳۷.

	10.22034/jble.2025.531437.1017	تحت حمایت: موسسه انتشاراتی سما موس
	https://orcid.org/0009-0002-4400-4284	نویسنده مسئول: منصور مسلمانی
	این مقاله تحت شرایط https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed_fa قابل بازنشر است.	ایمیل: musalmani@iau.ac.ir



مقدمه

منابع انسانی به عنوان یکی از باارزش‌ترین دارایی‌های هر سازمان شناخته می‌شوند و با وجود پیشرفت‌های فنی و تکنولوژیکی و همچنین وجود تجهیزات جدید، هنوز هیچ عاملی نتوانسته است جایگزین نیروی انسانی شود. حفظ نیروی متعهد و متخصص در سازمان‌ها و یگان‌های نظامی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، چرا که وظایف ذاتی این سازمان‌ها بسیار حیاتی است. هر گونه اختلال در تعهد نیروی نظامی می‌تواند بقاء و اعتبار یک کشور را به خطر بیندازد. مدارس و دانشگاه‌ها به دلیل تعداد زیاد نوجوانان و جوانانی که در این مراکز آموزش می‌بینند، معمولاً مورد توجه تحلیل‌گران، سیاست‌مداران و دانشمندان قرار می‌گیرند. اما یکی از مهم‌ترین مراکزی که در زمینه دفاع در برابر تهدیدات دشمنان و حفظ تمامیت ارضی کشور و همچنین در بازتولید فرهنگی و اجتماعی ما نقش بسزایی دارد، پادگان‌های نظامی هستند که اغلب نادیده گرفته می‌شوند. این مراکز به ظاهر تنها کارکرد نظامی دارند و تصور می‌شود که این کارکرد تنها با علوم نظامی قابل تحقق است. در حالی که ویژگی اصلی این مراکز، تجمع تعداد زیادی از جوانان جامعه در کنار یکدیگر در قالب یک مجموعه واحد و طی مدت زمان قابل توجه است. بنابراین، نمی‌توان این مراکز را صرفاً از منظر نظامی بررسی کرد و لازم است با نگاهی فرهنگی-اجتماعی به تحلیل این محیط‌ها و نقاط قوت و ضعف آن‌ها پرداخته شود. یکی از نشانه‌های ضعف تعهد در میان نیروهای نظامی، وقوع جرم توسط سربازان است. به همین دلیل، در هر سازمان نظامی تلاش می‌شود تا حد امکان از بروز جرایم جلوگیری شود و در صورت وقوع جرم، رسیدگی و ریشه‌یابی آن به سرعت انجام گیرد. پدیده جرم سربازان یکی از مسائل اساسی و مهم است که عوامل و متغیرهای مختلفی در شکل‌گیری آن تأثیرگذارند و نیازمند بررسی جامع، علمی و دقیق است. سربازان به عنوان اعضای اصلی یک سازمان نظامی منسجم، بخش عمده‌ای از نیروی انسانی آن را تشکیل می‌دهند و در فرآیند استراتژی امنیت جامعه، جایگاه و موقعیت ویژه‌ای دارند. اگر این افراد فاقد انگیزه، روحیه، نشاط، اشتیاق، اعتماد به نفس و رضایت باشند و سازوکارهای به کارگیری آن‌ها غیرمنطقی و غیرهوشمندانه باشد، در اجرای مأموریت‌های محوله جز شکست، سرخوردگی و ناکامی نتیجه‌ای نخواهند داشت.

این پدیده به عنوان یک چالش در ناجا نیازمند تصمیم‌گیری منطقی و اقدامات پیشگیرانه جدی است. با این حال، با وجود افزایش سالانه این مسئله، به نظر می‌رسد که اقدامات قبلی تأثیر چندانی در جلوگیری از آن نداشته‌اند. (نژاد حیدر پور و عنصری، ۱۳۹۵).

در دوران خدمت سربازی، جوانان با جامعه‌ای جدید و نظمی متفاوت از آنچه قبلاً تجربه کرده‌اند، روبرو می‌شوند. در این مرحله از زندگی، «نظم‌پذیری» اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند. جوانان باید خود را با قوانین و مقررات حاکم بر نیروهای مسلح سازگار کنند. همچنین، این جامعه جدید باید از همبستگی و هم‌سویی برخوردار باشد و اعضای آن باید نسبت به آن احساس تعلق کنند، زیرا بقای این نظام به انضباط حاکم بر آن وابسته است. افراد نباید از قوانین تخطی کنند، زیرا نقض قوانین و دستورات می‌تواند عواقب شدیدی به همراه داشته باشد.

واقعیت این است که فرار از خدمت معلولی است که می‌تواند دلایل و عوامل متعددی داشته باشد. از این رو، وقوع جرم توسط سربازان به عنوان یک نگرانی در نیروی انتظامی، نیازمند برنامه‌ریزی هدفمند، تصمیم‌گیری منطقی و اقدامات پیشگیرانه جدی است. با وجود اهمیت این موضوع و با توجه به افزایش سالانه آمار جرایم سربازان، هدف اصلی این تحقیق بررسی عوامل فردی، محیطی و سازمانی مؤثر بر ارتکاب جرم در میان سربازان می‌باشد.



۲- انواع جرایم در پادگان

برای بررسی انواع جرایم در پادگان سری به واحد مدیریت قضایی پادگان و مدیریت قضایی سپاه امام حسن مجتبی زدیم تا با انواع جرایم در این پادگان آشنا شویم که در این خصوص جناب آقای کیان مسئول قضایی سپاه امام حسن مجتبی در پاسخ به سؤال اینکه انواع جرایم در پادگان مذکور چگونه است؟ پاسخ بسیار جالبی را بیان نمود جرایم در این پادگان را و به طور کلی در نیروهای مسلح را به دو دسته تقسیم می‌نمایم.

۱- جرایم عمومی

کلیه رفتارهایی که در جامعه و نیروهای مسلح به طور مشترک جرم محسوب می‌شوند مثل سرقت، اختلاس، جعل و ... میر محمد صادقی (۱۳۸۹، ص ۲۰۴).

۲- جرایم خاص

جرایمی هستند که تنها در نیروهای مسلح جرم محسوب می‌شوند و خارج از پادگان جرم تلقی نمی‌شوند جرایمی مانند «فرار از خدمت لغو دستور، ترک پست و...»

بنظر می‌رسد در خصوص جرایم خاص نظامیان این نکته حائز اهمیت باشد که علت جرم انگاری آن را باید در اهمیت نیروهای مسلح و اقتدار آن دانست و هر چند خارج از پادگان آن اعمال جرم نباشد ولی از لحاظ جرم‌شناسی به معنی عام نیز نوعی ناهنجاری در نیروی نظامی است و در آن جامعه خاص هنجاری شکسته شده که این امر در جرم‌شناسی فارغ از جرم انگاری قانون گذار جرم می‌باشد.

مسئول قضایی پادگان در مورد آمار جرایم در پادگان می‌گوید آمار دقیقی به علت طبقه بندی اطلاعات نظامی قابل ارائه نمی‌باشد ولی در کل از پایان جنگ تحمیلی تاکنون جرایم مختلفی در این پادگان رخ داده که به علت قابل اغماض بودن اگر بخواهیم تحت عنوان آمار جرایم ارائه بدهیم به نظر تنها ۱۶ جرم را بتوان مطرح نمود و بتوان از سایر جرایم به علت کم اهمیت بودن و اتفاقی بودن آنها گذشت نمود. تعدادی جرایمی از این ۱۶ جرم فراوانی بالایی دارد مانند فرار از خدمت، لغو دستور، ترک پست و ... تعدادی از جرایم نیز هستند که اگر چه آمار آنها در سطح پادگان در حد بالایی نیست اما اهمیت آنها از سایر جرایم بیشتر است مانند قتل و خودزنی، با توجه به اینکه در مورد جرایم مهم می‌بایست تک تک مورد تحلیل قرار گیرند در هر حال آتی به تک تک جرایم خواهیم پرداخت.

۳- تحلیل برخی جرایم مهم پادگان

آنگونه که مسؤل قضایی لشکر و سپاه استان ابراز می‌دارند. بیش از همه جرایم در این پادگان بحث فرار از خدمت اهمیت دارد و دارای جایگاه ویژه‌ی می‌باشد و مجموع این جرم از پایان جنگ تحمیلی تاکنون به تنهایی می‌تواند به اندازه مجموع جرائم دیگر باشد به طوری که ۴۳٪ از مجموع جرایم از پایان جنگ تحمیلی تاکنون فقط به این جرم اختصاص دارد، حالا فی کله تک تک جرایم را جداگانه بررسی می‌نمایم.



۱- جرم فرار از خدمت

همانگونه که ذکر گردید این جرم دارای جایگاه ویژه‌ای در این پادگان بوده و به طوری که به تنهایی از پایان جنگ تحمیلی تاکنون ۴۳٪ از مجموع جرایم را به خود اختصاص داده است که این خود حکایت از اهمیت این جرم دارد فرار از خدمت یکی از جرایم خاص نظامی است که تنها در محیط‌های نظامی تحقق می‌یابد طبق قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح اگر اعضای ثابت نیروهای مسلح در زمان صلح بیش از ۱۵ روز و نیروهای وظیفه بیش از ۶۰ روز متوالی (در صورت مراجعت) مرتکب غیبت شده و عذر موجهی نداشته باشند. و فراری محسوب به مجازات مندرج در قانون محکوم می‌شوند اگر دستگیر شوند مجازات سنگین‌تری در انتظار آنها خواهد بود. به موجب قوانین و مقررات استخدامی و کیفر ارتش هر نظامی به جز ایام تعطیل و مرخصی موظف است که برابر برنامه اعلام شده هر روز سر خدمت حاضر شود و اگر یک یا چند روز در محل کارش حاضر نشود غیبت محسوب می‌شود و در صورتی که از حد معینی بگذرد فرار تلقی می‌شود.

انواع فرار از خدمت

فرار از خدمت با توجه به شرایط نظامی بر دو قسم است فرار در زمان صلح و فرار در زمان جنگ. قانون گذار با توجه به وضعیت دفاعی جامعه، نحوه مراجعت یا دستگیری وجود سابقه یا عدم مجازات و حتی مدت فرار را از هم تفکیک کرده است طبق ماده ۵۹ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح هر گاه کارکنان وظیفه در زمان صلح بیش از ۱۵ روز متوالی مرتکب غیبت شدند و در نهایت دستگیر شده باشد، و فراری محسوب می‌شوند اما اگر مراجعت کنند بیش از ۶۰ روز فراری تلقی می‌شوند و همچنین اعضای ثابت نیروهای مسلح هر گاه در زمان جنگ بیش از ۵ روز متوالی غیبت نمایند فراری محسوب می‌شوند، در حالی که در زمان صلح غیبت بیش از ۱۵ روز فرار تلقی می‌شود. با توجه به نکات فوق مشاهده می‌شود جرم فرار تا حدودی جرم نسبی است به این معنا که با توجه به شرایط و وضعیت دفاعی کشور و اینکه فرد به چه صورت مراجعت کند، مجازات متفاوتی برای آن در نظر گرفته می‌شود. با توجه به اینکه فرار از خدمت مهم ترین جرم موجود در پادگان محسوب می‌شود بنابراین بررسی و توجه به آن از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد.

عوامل موثر بر جرم فرار از خدمت

عوامل برون سازمانی

عوامل برون سازمانی به عواملی اطلاق می‌شود که در بیرون از محیط و فضای یگان نظامی وجود داشته و بر نیت فرار از خدمت سربازان تأثیر می‌گذارد. این عوامل بیش از هر چیز از محیط زندگی سربازان نشأت می‌گیرند و موارد مختلفی چون مسائل خانوادگی، مسائل اقتصادی، انگیزه و تبلیغات سایر افراد و غیره را در بر می‌گیرد.

عوامل درون سازمانی

بررسی‌ها و مطالعات نشان دهنده این واقعیت عینی است که سربازان وظیفه علاوه بر مسائل و مشکلات برون سازمانی، در محیط‌های آموزشی و محیط‌های خدمتی تحت تأثیر متغیرهای درون سازمانی با مسائل و مشکلات عدیده‌ای مواجه هستند که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:



امکانات موجود جهت پر نمودن اوقات فراغت، حجم بالای کار و فشار ناشی از آن در سازمان، خستگی بیش از حد و انجام کار زیاد، متناسب نبودن تجهیزات و امکانات، عدم سیستم به کارگیری و تقسیم بندی مناسب، کمبود آموزش مناسب، عدم رسیدگی به موقع به تخلفات و غیبت سربازان و وظیفه، کافی نبودن حقوق سربازی با هزینه‌های زندگی، تبعیض در بین سربازان و تشویق و تنبیه‌های ناعادلانه، تحمیل وظایف خارج از حد توان به سربازان و وظیفه، عدم چرخش و اجرای به موقع طرح تعدیل کارکنان، اعمال بی مورد محبت‌ها در بحث بخشش اضافه خدمت سربازان، بی احترامی به شخصیت برخی از سربازان و تحقیر و تمسخر در ملاء عام، عدم توجه به خواسته‌های به حق و قانونی سربازان و وظیفه، احساس مسئولیت، تنش و استرس کار، آزار و اذیت توسط سایر سربازان نیز از عوامل سازمانی در خصوص جرم فرار از خدمت سربازی بیان شده است (نژاد حیدری پور و عضدی، ۱۳۹۵).

بررسی‌ها نشان می‌دهد که از لحاظ سلسله مراتب در نیروهای مسلح، در اغلب موارد سربازان وظیفه به عنوان آخرین حلقه و رتبه در سلسله مراتب نظامی محسوب می‌شوند و این خود زمینه‌ای برای رشد و تکوین خرده فرهنگ ویژه‌ای در دوران خدمت سربازی و در ارتباط با نیروهای وظیفه است. تأکید بر جامعه پذیری افراطی و سخت گیری‌های بعضاً غیر منطقی و فاقد پشتوانه علمی و هنجارهای رفتاری آمرانه و تحکم آمیز و خشک، زمینه ساز تخریب شخصیتی سربازان می‌شود و آنان از همان گام‌های نخستین ورود به نیروهای مسلح متوجه می‌شوند که پایین‌ترین و ضعیف‌ترین سطوح نیروهای انسانی هستند که در طی ۲ سال بدون چون و چرا تحت هر شرایطی باید به خدمت سربازی اشتغال داشته باشند. در محیط‌های خدمتی، نیز کمابیش چنین فرهنگی حاکم است و این خرده فرهنگ‌ها و هنجارهای رفتاری ویژه محیط‌های خدمتی زمینه ساز کنش‌های متقابل در میان سربازان و عناصر مافوق آنها می‌شود. البته تلاش‌های انجام شده در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی مبنی بر حفظ کرامت و شخصیت و هویت سربازان تا حدودی از بحرانی بودن این پدیده کاسته است، لکن این خرده فرهنگ در پوشش سلسله مراتب و نظم و انضباط همچنان حاکم بوده و مشهود است. البته تأکید بر نظم و انضباط و سلسله مراتب به شکل منطقی آن از شاخص‌های بنیادین اقتدار و کارآمدی نیروهای مسلح است که در اهمیت و ضرورت آن تردیدی نیست. بنابراین ضرورت اصلاح سازوکارهای رفتار و برخورد با سربازان در نیروهای مسلح از اهمیتی شایان توجه برخوردار است.

از دیگر عوامل موثر در وقوع جرایمی همچون فرار از خدمت در زمان صلح، می‌توان به سختگیری و اعمال فشار بیش از توان روحی فرد و یا رفتارهای نامناسب فرماندهان اشاره کرد. همچنین بی توجهی فرماندهان و افسران نگهبان در زمانیکه فرمانده حضور ندارد (خارج از وقت اداری و تعطیلات) به عوامل تنش زا بین سربازان مانند کتک زدن سربازان توسط سربازان قدیمی‌تر، ارتکاب اعمال منافی عفت عمومی بر روی سرباز توسط سایر سربازان، عدم توجه به وضعیت روحی و روانی پرسنل وظیفه در زمان اعزام به ماموریت، بکارگیری در اموری که در حد توان جسمی و یا روحی فرد نیست، برخورد نامناسب و ناشایست با پرسنل وظیفه، عدم توجه به تفاوت‌های فرهنگی و در نتیجه ورود به محدوده قرمز فرهنگی سرباز (مانند رفتارهای خاصی که در بعضی از فرهنگ‌ها و اقوام به عنوان توهین تلقی می‌گردد)، وجود مشکلات خانوادگی که سبب پرخاشگری در سرباز گردیده و با توجه به توضیحات قسمت بالا به جهت اعمال فشار بر خانواده مرتکب فرار و یا خودزنی شده و اگر دارای عوامل بازدارنده‌ای مانند ترس، موقعیت مالی نامناسب و یا اجتماعی مناسب و... باشد این تنش را با خشونت اهانت تهدید ما فوق تخلیه می‌نماید (ربیع زاده و همکاران، ۱۳۹۴).



نقش سازمانها در جرم فرار از خدمت

نقش مشاور: به عنوان دارنده دانش تخصصی در حوز مدیریت منابع انسانی، به ایفای نقش مشاوره در زمینه منابع انسانی به مدیران و کارکنان می‌پردازد.

نقش پشتیبانی کننده: در این نقش، مدیریت اداره کارکنان وظیفه دارد به واحدهای صنفی خدمات ارائه دهد؛ خدماتی مانند تغذیه کارکنان، خدمات درمانی، ارائه آموزش و.....

نقش تدوین کننده خط مشی: در این نقش، فرماندهان و مدیران میانی با تدارک اطلاعات و ارائه مشاوره به مدیران عالی، در فرایند خط مشی گذاری و اخذ تصمیمات راهبردی، نقش ایفا کرده و نسبت به اجرای خط مشی‌های ابلاغی و تحلیل و تأثیرات آن اقدام می‌کنند.

نقش خلاق بودن: فرماندهان و مدیران باید نسبت به بروز خلاقیت و استفاده از ایده‌های خلاق سربازان در زمینه حل مسائل آنان، بهبود روش‌ها و فرایندهای کاری حوز مربوط اقدام کنند.

نقش میانجی: مدیران و کارکنان با سلیقه‌ها و دیدگاه‌های مختلف ممکن است در ارتباط و تعامل با همدیگر مشکل پیدا کنند و حتی این تضادها و اختلافات احتمال دارد باعث ترک خدمت آنان شود. در اینجا فرمانده و مدیر به دلیل جایگاه رسمی و وظیفه‌ای که دارد، می‌تواند به عنوان یک میانجی و ریش سفید در جهت پیشگیری، کاهش یا رفع تضاد و اختلاف موجود اقدام کند.

نقش حل کننده مسئله: فرماندهان و مدیران باید برای حل مسائل، شیوه‌ها و فنونی را متناسب با شرایط به کارگیرند و مانند یک پزشک بر اساس شواهدی از بیمار مشاهده می‌کنند دارو تجویز کنند؛ یعنی آنکه ابتدا آسیب شناسی کرده و نظرها را اخذ و نسبت به تحلیل آن اقدام کنند، سپس تصمیم گیری کرده و مسئله را حل کنند. در این وضعیت ما باید به جزییاتی دربار مسئله نقل می‌شود دقیقاً گوش فرا دهیم و احساسات سربازان را درک کنیم.

نقش متخصص در مقابل کلی دان: یک فرمانده باید علاوه بر اینکه یک مدیر کلی دان باشد، یعنی به صورت عمومی با سازمان و وظایف آن آشنا باشد، باید بیشتر یک متخصص باشد و دانش او بیشتر جنبه کاربردی در زمینه های آموزشی، مشاهده روابط کارکنان، ایمنی، جبران خدمت و ... یا ترکیبی از تخصص های ضروری برای انجام شایسته امور کارکنان داشته باشد.

تحقیقات گشته نشان دادند که دربار نقش مشاوره فرماندهان، شش عامل در پیشگیری از فرار کارکنان وظیفه مؤثر بود که مهمترین آن راهنمایی و مشاوره به سربازان دارای مشکلات خانوادگی است. در خصوص نقش پشتیبانی کنند فرماندهان، سه عامل در پیشگیری از فرار کارکنان وظیفه مؤثر بوده که مهمترین آن پشتیبانی در ارائه تغذیه و محل اسکان مناسب کارکنان وظیفه، بوده است. در نقش تدوین کننده خط مشی فرماندهان انتظامی، هفت عامل در پیشگیری از وظیفه مؤثر بوده که مهمترین آن ایجاد انگیزه در کارکنان وظیفه، بوده است. در نقش میانجیگری فرماندهان انتظامی، سه عامل در پیشگیری از فرار کارکنان وظیفه مؤثر بوده که به ترتیب حل و کاهش مشکلات سربازان و مراجعان، بین سربازان و بین سربازان و کارکنان اشاره شده است. در نظارت فرماندهان انتظامی، سه عامل در پیشگیری از فرار کارکنان وظیفه مؤثر بوده



که مهمترین آن نظارت بر نحو اجرای مقررات ایمنی و بهداشتی در محیط کار بوده است. در نقش مسئله محوری فرماندهان انتظامی، پنج عامل در پیشگیری از فرار کارکنان وظیفه مؤثر بوده که آسیب شناسی مسئله، تحلیل مسئله، تشخیص مسئله، تعیین راه حل و شیوه‌های مناسب حل مسئله و تصمیم گیری مناسب برای حل مسئله مهمترین عوامل حل مسئله در پیشگیری از فرار کارکنان وظیفه بوده است. نقش متخصص در مقابل کلی دان از خرده نقش‌های فرماندهان عبارت است از آشنایی با شیوه‌های آموزش و آشنایی با سامانه جبران خدمت کارکنان که در پیشگیری از فرار کارکنان وظیفه مؤثر بوده‌اند (رضایی راد، ۱۳۹۴).

۴- راهکارهای پیشگیری از جرم فرار از خدمت

همانطور که اشاره شد فرار از خدمت دارای عوامل متعددی است که به طور اختصار در سه طبقه آن را بررسی نمودیم با بررسی عوامل و شناسایی متغیرها در تحقیقات انجام شده راهکارهایی جهت پیشگیری از فرار از خدمت بدست آمده که قبل از بیان آنها سه نوع پیشگیری که رد اینجا کمک می‌نمایم را از هم تفکیک نموده و بیان می‌نماییم.

پیشگیری وضعی

یکی از شیوه‌های پیشگیری از جرم پیش گیری وضعی است که با تغییر وضعیت فرد یا شرایط محیط بیرونی مانند مکان و زمان درصد است از ارتکاب جرم توسط افراد جلوگیری کند. و در این نوع پیشگیری ما با فرایند گذار از اندیشه به عمل (acting oat) مواجه هستیم و درصد وضعیت مشرف بر جرم هستیم تا معادله جرم به ضرر مجرم بشود. به عبارت دیگر هدف ایجاد اقداماتی است فرایند گذار از اندیشه به عمل را قطع کند. به طور خلاصه کلیه فعالیت‌هایی که منجر به کاهش فرصت مجرمانه می‌شوند. در این رابطه می‌توان به اعمالی اشاره کرد که فرصت انجام عمل مجرمانه را از افرادی می‌گیرند یا در این رابطه می‌توان به طراحی سازه‌ها و ساختمان‌های اشاره نمود. برای اینکار می‌بایست اولاً وضعیت‌های ماقبل جرم را تقلیل داد و ثانیاً اقداماتی را اعمال نمود که منجر به بالا رفتن هزینه کیفری جرم برای مجرم بشود یعنی مجرم از جرم خود سود نبرد برای اینکار می‌بایست در راستای تقلیل وضعیت‌های ماقبل جرم از خدمت در قسمت عوامل درون سازمانی بیایم ضعف مدیریتی را تقویت نمایی و امکانات آنها را در پادگان افزایش دهیم و میزان آموزش را بالا ببریم. به طوری که سربازان در پاسخ به سؤال تقویت فرماندهی را در چه امری می‌دانید؟ ۱- نظارت بر مسئولان سربازها و رسیدگی به آنها، ۲- عدم سخت گیری‌های بی مورد، ۳- سعی در جذب نیروهای کارآمد بیشتر برای پادگان، ۴- تخصص گرای، ۵- همه موارد.

۳۸ نفر پاسخ دادند همه موارد، ۲۸ نفر پاسخ دادن تخصص گرای، ۷ نفر پاسخ دادند عدم سخت گیری‌های بی مورد و ۴ نفر نیز نظارت بر مسئولان سربازها رسیدگی به آنها انتخاب کردند. و سربازان همچنین در پاسخ افزایش چه امکاناتی را احتیاج داری؟

۱- تجهیز خوابگاه، ۲- ایجاد استراحتگاه‌های مناسب، ۳- ایجاد امنیت بیشتر در برج نگهبانی ۴- بهبود کیفیت غذا ۵- همه موارد

همگی همه موارد را انتخاب نمودند که این امر حکایت از دل پر سربازان از کمبود امکانات دارد و باید دنبال راه حلی جهت بهبود این عامل درون سازمانی بود جالب آنکه سربازان پاسخ به اینکه کمبود آموزش را در کدام نوه حس می‌کنید؟



۱- فرهنگی، ۲- مذهبی، ۳- سیاسی-عقیدتی، ۴- علمی، ۵- نظامی، ۶- همه موارد

هیچ یک از گزینه‌های را انتخاب ننموده‌اند و همگی سفید تحویل داده‌اند که این امر به نظر می‌رسد از دلزدگی آنها از آموزش حکایت داشته و این پاسخ به طور قابل تاملی خطر محسوب می‌گردد به طوری که به مسئولان پادگان توصیه می‌گردد در نحوه آموزش تغییراتی ایجاد گردد که میل به آموزش را در میان سربازان ایجاد کند والا این امر می‌تواند ضررهای جبران ناپذیری را داشته باشد اما در خصوص عوامل برون سازمانی یا اجتماعی همانطور که قبلاً نیز گفته شده مسایل اقتصادی از همه این موارد مهمتر است که برای تقلیل این وضعیت باید به دنبال راهکارهای برای افزایش حقوق سربازان بود به طوری که مسلم است حقوق فعلی سربازان به قدری پائین است که حتی کرایه رفت و آمد آنها به پادگان تامین نمی‌گردد. حال اگر سربازی متاهل بوده و هزینه یک زندگی نیز بر او تحمیل گردد به طور یقین این سرباز دچار مشکلات فراوانی می‌گردد که حتی بعضاً جبران ناپذیر خواهد بود این امر به نظر مسئولین واحدهای قضایی مهمترین علت ارتکاب جرم فرار از خدمت در میان سربازان بود و به نظر حتماً باید از طریق افزایش حقوق سربازان این معضل را حل نمود چرا که به طور عملی که به قضیه نگریسته شود و راه حلی جز افزایش حقوق سربازان برای این معضل بزرگ سربازان پیدا نمی‌گردد و البته که باید به آن تحت عنوان بزرگترین علت جرم فرار از خدمت توجه ویژه نمود. در تقلیل وضعیت عوامل فردی نیز به نظر اولین راه این است که به محض ورود افراد به پادگان از آنها یک تست شخصیت گرفته شود تا با آنها و شخصیت آنها کاملاً آشنا شد به نظر عدم وجود تست شخصیت از سربازان یک ضعف جدی تلقی گردیده و با آن می‌توان بسیاری از عوامل درون فردی را کنترل نمود و با ایجاد آموزش‌های دینی بیشتر و بالا بردن عزت نفس آنها همان تست شخصیت و البته تقویت ایمان و همچنین استفاده از یک واحد مددکاری اجتماعی در پادگان بسیاری از عوامل درون فردی جرم را در محیط پادگان را کاهش داد.

اما در مورد اقداماتی که منجر به بالا بردن هزینه کیفری برای مجرم شود و؟ او را کاهش داد ایجاد افزایش مجازات این جرم می‌باشد؟ و یا اینکه مثلاً انتقال سربازان به محل خدمت دشوارتر با افزایش خدمت آنها را بیش بینی نمود.

پیشگیری قضایی (کیفری)

این کنترل‌ها راجع به نظام کیفری و ضمانت اجرای کیفری است و لذا در این پیشگیری می‌بایست به ضمانت اجرای کیفری توجه ویژه نمود و همچنین تاثیر و کارایی کیفر را از یک سو و جنبه بازدارنده بردن آنها را بررسی کرد به طوری که امروزه درباره‌ی مجازات‌ها دو دیدگاه مطرح است: دیدگاه رعب آوری و عبرت انگیز بودن مجازات دیگر جنبه اصلاحی درمانی آن تاکید نمود.

این نوع پیشگیری در دو قسم عام و خاص تقسیم می‌کنند که نوع عام آن بر ارباب آور بودن مجازات‌ها در کل افراد و جامعه بحث می‌کند و نوع خاص آن به بزهکاری توجه می‌کند هدف از آن پیشگیری از تکرار جرم است و پیشگیری از بزهکاری مکررات و اصلاح مجرمین را مدنظر دارد. فی الواقع در پیشگیری قضایی عام نکته تمديد بالقوه، تمديد بالفعل به مجازات و سرعت در اجرای آن مدنظر است به طوری سه که قانون می‌بایست یک تهدید بالقوه نسبت به جرم فرار از خدمت ایجاد کند که این کار داده است ولی در قسمت تهدید بالفعل کمی دچار مشکل می‌باشد چرا که در بسیاری موارد شاهد عضو مجرمین این جرم بوده‌ایم و مساله سرعت در اجرای مجازات نیز می‌بایست توسط سازمان قضایی نیروهای



مسلح انجام گردد به طوری که سریعاً تصمیم‌گیری و اجرا گردد و این امر توسط سازمان حداقل در مورد این جرم به خوبی انجام می‌گردد هر چند می‌تواند بهتر نیز انجام گیرد.

در مورد پیشگیری خاص نیز شخص انجام دهند. قرار را باید طوری مجازات نمود که اصلاح گردد و از انجام فرار مجدد خودداری کند به نظر برای اینکار اولین نکته همان تشکیل پرونده شخصیت برای وی در وی در محض ورود به پادگان است و وجود یک واحد مددکاری که سعی در درمان داشته باشد و توجه سازمان قضایی به پرونده شخصیت وی بر تعیین مجازات به طوری که برای اصلاح او و پیشگیری او از ارتکاب مجدد قرار کمک نماید و تحت نظر و توجه قرار دادن او پس از مجازات در دوران خدمت است.

پیشگیری اجتماعی

از نظر جرم‌شناسی پیشگیری اجتماعی مبتنی بر علت‌شناسی جرم است یعنی مستلزم قبول این واقعیت است که عوامل مختلفی در تکوین جرم نقش دارند. عوامل اجتماعی باید این عوامل جرم‌زا را خنثی کند. پیشگیری اجتماعی یعنی مداخله در محیط اجتماعی عمومی و شخصی. (عظیم زاده شادی ۱۳۹۲، ص ۳۶). محیط اجتماعی مجرمی مانند محیط‌های فرهنگی، اقتصادی سیاسی که نسبت به همه مشترک است. محیط اجتماعی شخصی مانند محله، خانواده و فی الواقع پیشگیری اجتماعی را می‌توان کلیه اقداماتی دانست که منجر به کاهش ارزش هدف می‌گردد. در آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی مهم‌ترین اصل، در واقع پیشگیری اجتماعی به معنای از بین بردن زمینه‌های ارتکاب جرم است. در این تحقیق متوجه می‌شویم پیشگیری اجتماعی میان متغیرهای درون‌سازمانی برون‌سازمانی و درون‌سازمانی و درون‌فردی عوامل زیادی وجود دارد که سبب بروز این جرم می‌گردد.

برای مثال شخصی که از نگهداری در شب در برج نگهداری می‌ترسد عوامل درون‌سازمانی پادگان که برج نگهداری آنها در جای دور از پادگان قرار داشته و تا حدودی ترسناک است او را مجبور می‌کند به این عمل تن دهد و عمل درون‌فردی ترس از نگهداری در شب نیز در او وجود دارد و او می‌ترسد در شب نگهداری کند حال فرض کنید این شخص متاهل بوده و به شدت دلتنگ همسر یا حتی فرزند خود می‌باشد در چنین شرایطی قطعاً احتمال وقوع جرم افزایش می‌یابد و باید به نوعی سعی نمود تا این عوامل را کنترل کرد به طوری که پادگان در خصوص عوامل درون‌فردی در صورت تشکل پرونده شخصیت و واحد مددکاری این عوامل را کنترل کرده و یا حداقل متوجه باشند.

وی توانایی انجام پست در شب را ندارد و برای عوامل درون‌سازمانی نیز بیایند و کاری کنند تا برجک‌های نگهداری کمتر ترسناک باشد مثلاً اطراف آن چراغ‌هایی نصب نمایند و یا حتی بعضاً دو نفر دو نفر نگهداری دهد و ... و عوامل محیطی را نیز در این مورد می‌توان به این شکل کنترل نمود که با اعطای مرخصی به وی و یا طرق دیگر راه حلی را پیدا کرد که این سرباز بیشتر بتواند خانواده خود را ببیند و کمتر دلتنگ گردد و با همه این تفاسیر تا حدودی بتوان از وقوع بزه فرار از خدمت که مهمترین سربازان وظیفه می‌باشد پیشگیری نمود.

اما در خصوص بزه فرار از خدمت با بررسی عوامل و شناسایی متغیرها در پادگان و انواع پیشگیری در مجموع می‌توان راهکارهای زیر را در جهت پیشگیری از فرار از خدمت در پادگان ارائه داد:



۱-آموزش: یکی از عوامل ارتکاب به جرم جهل به قانون است به طوری که در پاسخ به سؤال شما تا چه حد با جرم فرار از خدمت و مجازات آن آشنا هستید و در مورد آن اطلاع دارید؟

۱-زیاد، ۲-متوسط، ۳-کم، ۴-اطلاعی ندارم

۴۸ سرباز گزینه کم را انتخاب نموده‌اند، ۱۸ نفر اعتقاد داشتند به طور متوسط اطلاع دارند. در مورد بزه فرار از خدمت آن آشنایی زیاد دارند، و ۷ نفر معتقدند اطلاعی اصلا دارند و فقط ۲ نفر اعتقاد داشتند در مورد بزه فرار از خدمت و مجازات آن آشنایی زیادی دارند، در این مورد می‌توان سر فصل‌های متناسب با میزان تحصیلات و درجه آنها ارائه شود و از طریق سخنرانی و استفاده از فیلم و ... جرم مذکور را کاهش داد.

۲-ایجاد مراکز خدمات مشاوره‌ای: معضل بزرگی که به نظر هر جرم‌شناسی در وادی ورد به پادگان با آن آشنا می‌شود عدم واحد مددکاری است تا برای شناسایی و درمان اختلالات روانی اقدام نماید به طوری که پرونده شخصیت برای تمامی سربازان ایجاد کند و در طول خدمت با آنها مشاوره و سعی در کنترل آنها داشته باشد و حالت خطرناک تمامی افراد را بررسی نماید برای مثال گزارش‌های خود اظهاری تهیه شود چرا که همواره تعدادی از نیروهایی که وارد پادگان می‌شوند دچار مشکلات روانی هستند یا در طول خدمت به این مشکلات دچار می‌شوند.

۳-استقبال و پذیرش داوطلبین و توزیع بهینه آنها: اقدام به داوطلبین خدمت در هنگام ورود و ایجاد تسهیلات لازم به منظور افزایش جذابیت و انگیز خدمتی، یکی از راه‌های کاهش جرایم به ویژه فرار از خدمت می‌باشد لازم است اطلاعات هویتی سربازان در بدو ورود و اخذ و پس بررسی ویژگی‌های آنها از قبیل تاهل، کفیل بودن و ...

نسبت به توزیع بهینه آنها در پادگان‌های نظامی اقدام شود. در اینجا پیشنهاد تست شخصیت (MMPI) یا تصویر نگاری شخصیت بزه‌کار و برچسب روحیات و خصوصیات شخصیتی به قسمت‌های مختلف پادگان اعزام گردند، همچنین پرونده های آنها به مراکز مددکاری ارسال و در صورتی که فردی از جمعیت معافیت واجد شرایط باشد، نسبت به ارسال پرونده به کمیسیون‌های مربوطه اقدام مرزی به عمل آید تا زمینه ساز مشکلات بعدی در پادگان نباشد.

۴-بالا بردن منزلت و معیشت: منزلت به پایگاه اجتماعی یک فرد و یا یک گروه در مقایسه با سایر افراد و گروه‌ها و معیشت به نحوه و چگونگی گذران زندگی از نظر تامین، نیازهای جسمی و مادی گفته می‌شود. این دو مفهوم با هم ارتباط متقابل دارند. سربازان به عنوان مهم‌ترین رکن نیروهای مسلح باید از نظر منزلت و معیشت در حد ایده آل باشند، بدین منظور باید به نوع پوشش، رنگ لباس، آراستگی، تغذیه مناسب نیروهای نظامی و توجه کرد و نکته مهم توجه جدی به خانواده‌های مشمولین متاهل است و یا کسانی که بار دوش زندگی خانواده را به دوش می‌گیرند که با اعزام به خدمت سربازی قدرت اداره معاش خود را از دست می‌دهند یکی از راه حل‌های حل این مشکلات معرفی آنان به کمیته امداد و افزایش حقوق آنها و دادن مزایای رفاهی بیشتر به آنها و به خدمت گرفتن آنها در شهر کرج است به طوری که کسانی که دچار این مشکل می‌باشند و اهل کرج نیستند را به پادگان‌های شهر خودشان و یا نزدیک به شهر خودشان انتقال داد تا امکان ارتباط با خانواده را داشته باشند در این زمینه مواد ۵۵ و ۴۴ قانون وظیفه عمومی نحوه کمک به افراد معیل و نیازمند را بیان کرده که لازم است به طور منظم و مستمر اجرا گردد. در حال حاضر معیشت و منزلت سربازان به شدت مورد سوال است چرا که واقعا با اندک حقوق و امکانات و شرایط موجود در پادگان از منزلت و معیشت ریاستی برخوردار می‌باشند، به طوری که در پاسخ به سوال شرایط و امکانات معیشت و منزلت خود در دوران سربازی را چگونه ارزیابی می‌نمایید؟



۱- عالی، ۲- خوب، ۳- خیلی ضعیف، ۴- متوسط، ۵- ضعیف

همگی سربازان گزینه خیلی ضعیف را انتخاب نمودند که این امر توجه بیشتر نسبت به معیشت و منزلت سربازان پادگان را می‌طلبد.

۵- نظارت و کنترل دقیق تر: با نظارت و کنترل دقیق تر می‌توان از تحقق موثر هدفها حصول اطمینان یافت. لازم است فرماندهان قسمت‌های مختلف پادگان و نیروهای بازرسی با نظارت‌های دقیق تر بر رفتارهای سربازان مستمر آنها با واحد مددکاری در صورتی که چندین واحدی ایجاد گردد از هرگونه اقدامات زمینه ساز جرم پیشگیری نمایند. ایجاد تسهیلات لازم به منظور اطلاع رسانی سریع و به موقع غیبت سربازان به خانواده‌های آنان و الزام سربازان به مراجعت به پادگان بیش از رسیدن غیبت به حد نصاب فرار، از جمله اقدامات نظارتی محسوب می‌شود که در بحث فرار اهمیت زیادی دارد، چون بسیاری از خانواده‌ها همچنین بازرسی‌ها لازم است به صورت نوبه‌ای و غیر مترقبه از محیط‌های مختلف و مراکز تجمع سربازان بازرسی به عمل آورد.

۶- اوقات فراغت: اوقات فراغت زمانی است که فرد فارغ از وظایف و مسئولیت‌های محوله و تلاش‌های شغلی باشد و با هدف رفع خستگی با سرگرمی و تفریحی و فعالیت‌های سازنده اوقات فراغت خود را پر می‌کند. بنابراین توجه به اوقات فراغت بایستی الزاما با رویکردی جهت غنی سازی این اوقات فراغت به منظور تربیت سربازان باشد، طبیعی است در صورتی که سرباز در زمان بیکاری، کار مشخصی انجام ندهد زمینه‌های بروز جرایمی مثل فرار از خدمت در ذهن سرباز شکل بگیرد. به همین منظور لازم است پادگان با برنامه‌های مشخصی مثل تماشای تلویزیون، مطالعه کتب مجلات و روزنامه (با توجه به میزان تحصیلات سربازان)، فعالیت‌های ورزشی و ... از جمله بردن تفریح به مراکز تفریحی سپاه در اطراف استان البرز که می‌توان از آن به نحو احسن استفاده نمود. همچنین برگزاری مسابقات فرهنگی، عملی و ورزش المپیادهای نیروهای مسلح و مراسمات مذهبی و... و تشویق سربازان برتر انگیزه لازم را برای فعالیت در زمان اوقات فراغت فراهم نمایند.

۷- مجازات و واکنش سیستم قضایی: یکی از راه‌های پیشگیری از جرم از جمله فرار از خدمت، اعمال صحیح و متناسب و به موقع مجازات است. در واقع یکی از شکل‌های پیشگیری مجازات مجرمین است. در این زمینه اعمال سرعت در اجرای حکم و متناسب مجازات با جرم ارتكابی، در نظر گرفتن شرایط جرم، لحاظ کردن شرایط پادگان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. زمانی که قاضی اقدام به صدور رای می‌کند جرم، و علاوه بر در نظر گرفتن مجرم باید وضعیت پادگان را نیز در نظر داشته باشد. چرا که مجازات نامناسب در روحیه سایر افراد پادگان تاثیرگذار است و ممکن است آنها را نسبت به جرم فرار از خدمت جسور کند یا حتی به شکل بسیار موثری آنها را از این امر باز دارد. باز در این جا نیز اهمیت پرونده شخصیت سربازان و ایجاد واحد مددکاری به شدت احساس نیاز می‌شود، در این زمینه جناب آقای ترکی رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح در پاسخ به این سوال که چه اقداماتی در زمینه متناسب جرم با مجازات و در نظر گرفتن وضعیت مجرم و پادگان در نظر گرفته شده است؟ پاسخ داد: در این زمینه و برای یکسان سازی نگرش و دانش قضایی، قضات دوره های آموزش کوتاه مدت برگزار می‌گردد تا از این طریق با ایجاد وحدت نظر و نگرش یکسان قضایی وحدت نسبی در آرای صادره مشاهده شود. اینجانب این پیشنهاد را مطرح نمودم که سازمان قضایی می‌تواند تمهیداتی را بیاندیشد که قضات از پادگان‌های مختلف این استان از جمله پادگان مربوطه بازدیدهای دوره‌ای داشته باشند تا با شرایط این پادگان‌ها بیش از پیش آشنا شوند و بتوانند در تطبیق جرم با مجازات شرایط پادگان را نیز در نظر داشته باشد و البته در صورت وجود پرونده شخصیت این تناسب کامل تر شده و قاضی به دقت می‌تواند با وجود پرونده شخصیت، نظر مددکاری واحد مربوطه



پادگان) و آشنایی با اوضاع و احوال پادگان مربوطه با قدرت عمل بهتری مجازات مجرمین را تعیین نماید. با توجه به جرم فرار از خدمت و عوامل موثر بر آن مشخص می‌گردد فرار از خدمت فرایند پیچیده‌ای است که از مسایل خانوادگی شروع می‌شود و با تاثیر بر ویژگی‌های روانی فرد و تاثیر از مسایل خدمتی در شرایط خاص بروز پیدا می‌کند.

گزارشی که کمیسیون تخصصی چهارگانه (فرماندهان، عقیدتی سیاسی، حفاظت، بازرسی و قضایی) در خصوص قرار از خدمت (کمیسیون مذکور در زمینه مسایل مختلف پادگان تشکیل می‌گردد و مسایل را بررسی می‌نماید) داده است. در موارد علل و عوامل جرم فرار از خدمت سربازی و مسایل زیر را به طور موردی اعلام می‌نماید:

۱- عدم توجه مسئولان به مشکلات سربازان وظیفه و عدم اجازه مرخصی به موقع به آنها

۲- تشویق و تنبیه ناعادلانه و بی موقع

۳- فقدان مرکزی مناسب در پادگان‌ها جهت مشاوره و حل نسبی مشکلات سربازان

۴- تصویب برخی قوانین و دستورالعمل‌ها که موجب تضعیف روحیه سربازان در حال خدمت می‌شود از قبیل قانون خرید خدمت سربازی

۵- عدم چرخش، جابجایی و تعدیل نیروها در منطقه عملیاتی و مشاغل سخت و توان فرسا

۶- هیجانات روحی ناشی از ورود به خدمت نظام وظیفه در ابتدای خدمت مقدس سربازی

۷- اعتیاد به مواد مخدر

۸- وابستگی مالی خانواده‌ها به فرزند خود و تحت تکفل بودن پدر و مادر

۹- بی توجهی و کم ارزش تلقی نمودن خدمت سربازی در جامعه

۱۰- تفاوت در اعمال مجازات فراریان از خدمت در شرایط یکسان و مشابه

لغو دستور

دومین جرم مهمی که در پادگان اهمیت داشته و از لحاظ کثرت بعد از فرار از خدمت در جایگاه دوم قرار دارد و ۲۳/۲ درصد از مجموع جرایم را شامل می‌گردد جرم لغو دستور می‌باشد برای بررسی جرم لغو دستور ابتدا باید با این جرم آشنا شد.

مفهوم امر و دستور

مفهوم امر در فرهنگ حقوقی: مطالبه فعل است که ارتکاب آن راجع باشد از جانب کسی که خود را بالاتر از طرف می‌شمارد (جعفری، ۱۳۸۰). در ماده ۳ آئین نامه انضباطی نیروهای مسلح دستور یعنی ابلاغ کلیه تدابیر ابلاغیه‌ها خط مشی



ها و روش‌های جاری و دستوراتی در رابطه با اداره امور را یگان سازمان انجام ماموریت‌های محوله از طرف سلسله مراتب در فرماندهی با بررسی آئین نامه انضباطی و مرداد ۳۷ و ۳۸ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح متوجه می‌گردیم که دستور اعم از امر و نهی تلقی گردیده است و این فی الواقع همان عموم خصوص مطلق در علم اصول است.

مفهوم دستور

مقنن در ماده ۳۷ مجازات جرایم نیروهای مسلح بیان داشته: در هر نظامی که اوامر فرماندهان یا روسای مربوط را لغو نماید... «فرماندهان یا روسای مربوط نظامی هستند نسبت به افراد واحد محل خدمت و ماموریت با رعایت سلسله مراتب در اعمال اختیار. سپس در تعریف این جرم می‌توان اشعار داشت: در هر نظامی در راستای وظایف و اختیارات نظامی اجرا خود، دستور فرمانده یا رئیس مربوط خود را عمداً نکند یا از اجرای آن سرباز زند.»

ارکان تعریف لغو دستور

اولاً با قید کلمه هر نظامی این جرم ویژه نیروهای مسلح است، ثانیاً شامل همه نظامیان در هر رتبه و مقام می‌گردد و ثالثاً دستور لازم الاجرا در ارتباط با کار و ماموریت معنی پیدا می‌کند نه هر زمانی و مکانی و در هر موضوعی و رابعاً دستور باید صادر گردیده و ابلاغ نشده باشد و صرف آگاهی مادون کفایت نمی‌کند. خامساً دستور نباید مخالف فرمان‌های فرماندهی کل قوا یا قانون و شرح باشد و دستور باید مشروع باشد و قانونی صادر گردد به طوری که رعایت دستور در برخی موارد ممکن است دستور فرد دارای مجازات باشد مثل دستور جاسوسی، تخریب و ... نکته حائز اهمیت این که جرم همانند فرار از خدمت قابل مشارکت نیست و اگر چند نفر اقدام یا ترک کنند با چند مجرم و مباشر طرف هستیم نه چند شریک و یک جرم:

معاونت در جرم لغو دستور

ماده ۲۳ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح می‌گوید: «هر نظامی که نظامیان یا ... اجبار یا تحریک به ... عدم اجرای وظایف نظامی کند». معاون در جرم است همچنین ماده ۵۰۴ قانون مجازات اسلامی معاونت در لغو دستور را پیش بینی کرده بود. بنابراین فی کله معاونت در لغو دستور نیز امکان پذیر است.

لغو دستور در پادگان

حال در پژوهش حاضر منظور دستوراتی است که در محیط پادگان منظور توسط فرماندهان صادر می‌شود. همان طور که می‌دانیم قاعدتاً در این پادگان نیز دارای سلسله مراتب می‌باشد که از درجات پایین شروع و به درجات عالی ختم می‌شود. سرباز صفر پایین ترین درجه این پلکان محسوب می‌شود و پس از آن به ترتیب سرجوخه، گروهان، استوار، ستوان، سروان، سرگرد، سرهنگ و سرتیپ که فرمانده پادگان است قرار دارند. البته اکثر این درجات دارای چند رتبه هستند، به عنوان مثال ستوان یا گروهان دارای سه رتبه هستند، بنابراین هر یک از این درجات در موقعیت خود نسبت به درجه بالاتر مادون و نسبت به درجه پایین‌تر، مافوق هستند و دستورات آزاد مافوق برای پایین‌تر لازم الاجر است. البته در کنار درجات، پست‌های سازمانی نیز به همان اندازه مهم هستند. یک فرد نظامی علاوه بر این دارای درجه خاص نظامی است دارای پست نظامی خاصی نیز می‌باشد. بنابراین زمانی که یک فرد عمده دار پست خاصی است، افراد آن مجموعه اعم از



افراد با درجات پایین تر مهم تر از حتی بالاتر موظف به اجرای دستورات او می‌باشند. بنابراین در این پادگان سلسله مراتب کاملاً مشخص است و سربازان می‌دانند باید از چه کسانی اطاعت کنند و هر گونه تخطی از مجازات به همراه دارد. جناب آقای ترکی رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح استان البرز می‌گوید در تحقیقی که در زمینه لغو دستور در چهار جامعه آماری شامل فرماندهان و مسئولین نیروهای مسلح، سربازان و پایوران غیر مجرم، مجرمین در زندان‌ها و پرونده‌های لغو دستور با استفاده از ابزار پرسش نامه و آزمون روانی مورد بررسی قرار گرفتند و پس از آن با جمع آوری داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری تجزیه و تحلیل شوند نتایج این تحقیق نشان داد جرم لغو دستور دارای ابعاد گسترده و عوامل آن نیز متعددی می‌باشد که این عوامل در پادگان مورد بحث مصادیق واقعی داشته چرا که آمار عظیم از نیروهای مسلح استان البرز در این پادگان می‌باشند.

عوامل جرم لغو دستور

در این جا نیز همانند بررسی جرم فرار از خدمت می‌توانیم این عوامل را به برون سازمانی، درون سازمانی و عوامل فردی تقسیم نماییم ولی آنچه که مهم است براساس آمارها عوامل فردی یا همان عوامل درون فردی در این جرم بسیار مهم تر است ولی فی کله هر یک را بررسی می‌نماییم.

۱- عوامل درون سازمانی: عوامل درون سازمانی که می‌تواند در ایجاد این جرم موثر باشد را می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

الف- وجود تبعیض و بی عدالتی

وجود تبعیض و بی عدالتی در دستورات نسبت به افراد مختلف می‌تواند حسی را در طرف ایجاد کند که سرباز را در مقابل دستورات قرار دهد و برای جبران آن تبعیض و بی عدالتی مقاومت نموده و لغو دستور را مرتکب گردد.

ب- عدم توجه فرماندهان به ویژگی سربازان

گاهی ممکن است فرماندهان دستوراتی را به سرباز بدهند که کاملاً بی توجه به شرایط و ویژگی‌های او بود. و دون شان سرباز و حتی بعضاً کارهای شخصی باشد که می‌تواند ضمن ایجاد لطمه‌های روحی در سرباز زمینه ساز جرم لغو دستور گردد.

پ- عوامل برون سازمانی

این عوامل قدر دو عامل دیگر نمی‌تواند مهم باشد (در این جرم) چرا که اگر شخصی لغو دستور را بر اساس عوامل برون سازمانی انجام دهد اصولاً این عوامل به عوامل درون فردی تبدیل گردیده است مثل رفتارهایی که شخص از محیط زندگی خود و یا خانواده خود می‌گیرد و ممکن لغو دستور برای او کار بزرگی نباشد و این امر برای ملکه گردیده باشد.

ت- عوامل درون فردی



این عوامل تاثیر به سزایی در شکل‌گیری این جرم دارد و این امر در تحقیقات کاملا بارز و مشخص می‌باشد. حال به برخی از این عوامل که مهم‌تر است به اختصار اشاره می‌نماییم.

۱- وجود مشکلات روانی

۲- غرور بی جا و حساسیت بیش از حد

۳- نبود انگیزه خدمتی

۴- عدم تحمل و شکیبایی افراد در مقابل سختی‌ها و ناملایمات

راهکارهای پیشگیری از جرم لغو دستور

با مفهوم انواع پیشگیری در قسمت جرم فرار از خدمت آشنا شدیم و در این جا به مصادیقی از هر یک از انواع پیشگیری برای ارتکاب این جرم اکتفا می‌نماییم.

پیشگیری وضعی

در این جا همانگونه که کیفر باید دنبال راه حلی باشیم که با تغییر وضعیت فرد یا شرایط محیط بیرونی مانند مکان و زمان در صدد است از ارتکاب جرم توسط افراد جلوگیری کند و در واقع فرایند گذار از اندیشه و عمل را کاهش دهیم یعنی اولاً وضعیت های ماقبل جرم را تقلیل بدهیم و ثانيا اقداماتی را انجام دهیم که هزینه کثیری جرم لغو دستور را در پادگان بالا ببرد. در این جرم برای تقلیل وضعیت‌های ماقبل جرم باید اقداماتی را انجام داد که سرباز به دنبال لغو دستور نباشد.

پیشگیری قضایی (کیفری)

برای پیشگیری کیفری نیز باید نسبت به این جرم به ارباب آوردن مجازات آن در پادگان راه حلی ایجاد کنیم و سپس دنبال راه حل باشیم که مرتکب دیگر تکرار جرم نکند.

بنابراین باید با آگاهی سربازان و آموزش آنها با چنین جرمی آنها را با مجازات آن آشنا نمود و حتی چند مورد از افرادی را که مجازات سخت برای آنها در نظر گرفته شده را بیان کرد تا ایجاد ارباب برای مجازات این جرم حاصل گردد و از طرفی برای مجرم این جرم نیز با همان پرونده شخصیت و ایجاد واحد مددکاری سعی در عدم تکرار این جرم از سوی او داشت و او را تا حد توان کنترل نمود.

پیشگیری اجتماعی

در این پیشگیری برای خنثی سازی عوامل جرم زا دنبال راه حل‌هایی باشیم که بهترین راه حل در وهله اول آموزش فرماندهان است که به آنها یاد بدهیم که بر اساس ویژگی‌های فردی و اجتماعی فرد به او فرمان بدهند و همچنین مواردی که می‌تواند در وقوع جرم دستور موثر باشد را کاهش بدهیم مثلا برای دستور نگهبانی در شب تمهیداتی را بیانیدیم که



اولا سرباز در روز بتواند خوب بخوابد ثانيا نترسد براساس گزارش آقای حاج منوچهری اکثریت جرم لغو دستور در این پادگان مربوط به پاس در شب است که سرباز واقعاً بر اساس کم خوابی احتمال دارد در میانه‌ی پست به خواب برود و یا حتی بعضاً از انجام دستور خودداری نموده است .

جرم ترک پست

ماده ۴۳ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح اشعار می‌دارد؛ «هر نگهبان که محل نگهبانی خود را بدون مجوز ترک کند، در صورتی که در مقابل دشمن با همکاری با تبانی باشد یا عمل وی موجب اخلاص در نظام به هم خوردن امنیت کشور یا شکست جبهه اسلام شود به مجازات محارب محکوم در غیر این صورت».

تبصره، ماده مذکور بیان می‌کند: نگهبان، مامور اعم از نظامی و انتظامی مسلحی است که مراقبت و حفاظت یک محل یا یک منطقه یا یک مقام معین به او واگذار شده باشد. بنابر شرح ماده هر نگهبان می‌تواند مرتکب جرم موضوع ماده باشد هر فرهنگ واژه‌ای نظامی نیز علاوه بر تعریف نگهبان در تبصره ماده مذکور تعریفی وجود دارد و آن عبارت است از سربازی است که به منظور دیده بانی و مراقبت، حفظ فرامین و دستورات، محافظت افراد و اماکن و تاسیسات در برابر غافل گیری یا حمله دشمن گمارده شده باشد. از انواع نگهبان می‌توان به نگهبان اصلی، نگهبان داخلی، نگهبان ویژه، نگهبان زندانی و نگهبان هوایی اشاره کرد. برابر مقررات آیین نامه پاسداری نیروهای مسلح، نگهبان موظف به اجرای کلیه مقررات تأمینی و استحقاقی محل نگهبانی خود برده و اگر تردیدی درباره مقررات مربوط داشته باشد باید قبل از عزیمت به محل نگهبانی توضیحات و آموزش لازم را از پاس بخش بخواهد. وظایف نگهبان به دو دسته تقسیم می‌شود:

الف) وظایف عمومی که به کلیه نگهبانان ارتباط دارد.

ب) وظایف اختصاصی که حسب محل نگهبانی تعیین می‌شود و به وظایف عمومی اضافه می‌شود.

فی الواقع ترک محل نگهبانی یا ترک پست عنصر مادی جرم را تشکیل می‌دهد با توجه به تعریف و شرح وظایف عمومی و اختصاصی نگهبان، عمل مسئول شب یا افسر نگهبان دایر بر ترک موقت محل خدمت را نمی‌توان از مصادیق ترک پست به معنی خاص دانست. این امر در نظریه مشورتی شماره ۷/۳۴/۸۷۳ مورخ ۸۳/۸/۵ معاونت حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح بیان گردید، شده است. با این حال در آیین نامه پاسداری نیروهای مسلح آمده است: نگهبان به جز پاس بخش، حق صحبت با هیچ کس را ندارد. نگهبان برای انجام وظایف خود باید بایستد یا قدم بزند، نگهبان حق نشستن یا خوابیدن یا خوردن و آشامیدن یا استعمال دخانیات و به طور کلی هر عمل مشغول کننده را ندارد و..... در حالی که در شرح وظایف افسر نگهبان چنین ممنوعیت‌هایی وجود ندارد و افسر نگهبان عهده دار مسئولیت نظارت در انجام وظیفه محوله پاسداران، مسؤول اجرایی دستورات فرمانده، بازدید نگهبانان و به طور خلاصه نظارت بر حسن اجرایی تأمین و نگهبانی است این جرم در آن قسمت که عمل مرتکب موجب اخلاص در نظام به مفهوم به هم خوردن امنیت کشور و یا شکست جبهه اسلام می‌شود مقید بوده یعنی اعمال مجازات محارب منوط به حصول نتیجه است و در سایر موارد جرم مطلق بوده و نیازی به تحقق نتیجه خاص نیست. نکته بسیار مهم دیگر این که به موجب ماده ۳ دستور العمل اجرایی موضوع ماده ۱۳۰ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، ترک پست در موارد ذیل صرفاً تخلف انضباطی محسوب می‌شود:

۱- خارج شدن لحظه ای از محل نگهبانی، در غیر از موارد نگهبانی از اماکن حساس و حیاتی.



۲- ترک پست در مواردی که نگهبان مسلح به سلاح سرد باشد.

۳- جایگزینی یا تعویض پست نگهبانی بدون هماهنگی لازم با مسئولین مربوطه

۴- فاصله گرفتن جزئی از محل نگهبانی به نحوی که نسبت به محل نگهبانی دید و اشراف داشته باشد.

۵- ترک پست بعد از خاتمه زمان نگهبانی و قبل از مستقر شدن نگهبان بعدی بدون هماهنگی در غیر از اماکن حساس و حیاتی.

همچنین هر نظامی که در حین نگهبانی به طور اداری بخوابد به شرح ذیل محکوم می‌شود. که بزه خوابیدن حین نگهبانی یا خوابیدن در پست نگهبانی می‌باشد. لازم بذکر است پست دیده بانی در اصطلاح نظامی به موضعی گفته می‌شود که در آنجا افراد دشمن و خودی قابل رویت است. و از آن موضع بتوان آتش جنگ افزارها را کنترل کرد. با شباهت جرم خوابیدن حین نگهبانی با ترک پست می‌توان این جرم را نیز در کنار جرم ترک پست قراردادی و حتی بررسی نموده مواردی هم که خوابیدن در حین نگهبانی صرفاً تخلف انضباطی محسوب می‌شود برابر مقررات ماده ۴ دستور العمل اجرایی موضوع ماده ۱۳۰ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح عبارت است از:

الف) خوابیدن در مواردی که نگهبان مسلح به اسلحه سرد است.

ب) در مواردی که خوابیدن در اثر فشارهای بیش از حد کار یا نگهبانی مستمر غیر متعارف یا مواردی از این قبیل باشد.

ج) خواب لحظه‌ای در هنگام نگهبانی بدون ایجاد شرایط مساعد خواب در غیر از مناطق رژیم و حیاتی و حالت آماده باشی با توجه به مراتب فوق الذکر مشخص می‌گردد در جرم ترک پست حتماً مامور باید اول سر پست حاضر شده و بعد از لحظاتی به هر دلیلی و بدون مجوز پست نگهبانی را ترک نماید و اگر حتی با علم و آگاهی از نگهبان بودن خود سر پست حاضر نگردد مرتکب جرم ترک پست نشده بلکه عنوان مجرمانه ترک فعل وی، لغو دستور می‌باشد.

راهکارهای پیشگیری از جرم ترک پست

۱- پیشگیری وضعی: مواردی را که جهت پیشگیری وضعی از این جرم می‌توان نام برد به شرح ذیل است، عواملی که فرایند گذار از اندیشه به عمل را قطع می‌کند و ضمیمه مجرمانه را تقلیل می‌دهد و مجرم را در شرایطی قرار می‌دهد که فرصت انجام عمل مجرمانه از او گرفته می‌شود و انجام جرم برای او به صرفه نیست.

۲- پیشگیری قضایی (کیفری): همانگونه که قبلاً در زمان بررسی دو جرم دیگر نیز ذکر گردید این پیشگیری بر دو قسم خاص و عام است که فی الواقع وظیفه عمده آن بر عهده سازمان قضایی نیروهای مسلح می‌باشد که با سرعت در اجرای مجازات پیشگیری خاص را انجام داده و با مجازات متناسب با شخصیت مجرم شرایطی را بوجود آورد تا او را اصلاح کند و بدین وسیله پیشگیری عام مدنظر این نوع پیشگیری رخ نماید. پادگان نیز می‌تواند اولاً با ذکر موارد مشابه و برخوردهای شدید سربازان را از عواقب کار آشنا نماید و ثانیاً با وجود واحدهای مددکاری و تشکیل پرونده شخصیت بر اصلاح آنها نظارت نماید.



۳- پیشگیری اجتماعی: مواردی را که برای این نوع از پیشگیری در این جرم می‌توان ذکر کرد که عواملی را که در تکوین جرم نقش دارند را پیدا نمود و عوامل جرم را خنثی کرد به شرح ذیل است:

۱- عدم بکارگیری سربازان وظیفه در امور شخصی فرماندهان و مسئولین

۲- نظارت و کنترل در زمینه اعمال انطباق استانداردهای معین محل نگهداری و ویژگی سربازان

۳- نظارت و کنترل در زمینه اعمال و اجرای استانداردهای امکانات رفاهی سربازان

۴- عدم بکارگیری سربازان بیش از حد استاندارد

۵- نظارت بر اجرای مدیریت صحیح فرماندهان

۶- نظارت بر اعمال مرخصی‌های استحقاقی سربازان به نحو صحیح

۷- کنترل و نظارت در زمینه اعمال و اجرای استانداردهای جذب نیروهای انسانی وظیفه جهت نگهداری

۸- عدم بکارگیری نیروها در پست نگهداری به عنوان وسیله تنبیهی

۹- تأمین مراکز تفریحی و ورزشی در پادگان برای سربازان

نتیجه گیری

در بررسی عوامل مؤثر بر بروز جرم، مشخص شد که رفتارهای انسانی تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل زیستی، روانی و اجتماعی قرار دارند. شرایط زندگی خانوادگی، وضعیت اقتصادی، سطح تحصیلات و آموزش والدین و خود فرد، وضعیت مسکن و انتخاب محل زندگی، همگی در شکل‌گیری هنجارهای فرد تأثیرگذار هستند. به طور کلی، نقش عوامل اجتماعی در شکل‌گیری و توسعه مراحل رشد روانی و شخصیت افراد بسیار تعیین‌کننده است. عوامل مثبت اجتماعی می‌توانند تأثیرات منفی عوامل فردی را کاهش دهند. واکنش‌های انسانی به ساختار شخصیتی فرد بستگی دارد و ناشی از تأثیرات عوامل درونی و محیطی است. به عبارت دیگر، انسان موجودی است که تحت تأثیر سه عنصر جسم، روان و اجتماع قرار دارد و رفتارها و ناهنجاری‌های او بازتاب این عناصر است. بنابراین، پدیده بزهکاری به عنوان یک عمل انسانی، نتیجه‌ای است از عللی که ریشه‌های آن در شخصیت روانی، ویژگی‌های جسمی و محیط زندگی افراد قابل جستجو است. تنوع عوامل ناسازگاری و بزهکاری باعث شده است که از دیرباز تا کنون هر محقق با توجه به تخصص و دیدگاه علمی و اعتقادی خود، بزهکاری را ناشی از یکی از این عناصر بداند؛ به طوری که برخی عوامل مرتبط با شخصیت بزهکار، اعم از روانی و زیستی، را عامل بزهکاری تلقی می‌کنند.

گروه دیگری از پژوهشگران در حوزه جامعه‌شناسی بر این باورند که نمی‌توان بزهکاری را صرفاً به اختلالات روانی و جسمی یا عوامل درونی افراد نسبت داد. به اعتقاد آن‌ها، این عوامل تأثیر چندانی بر واقعیت پدیده بزهکاری ندارند و تنها تعداد کمی از بزهکاران از اختلالات روانی، عاطفی یا جسمی رنج می‌برند. علاوه بر این، بسیاری از مشکلات روانی و جسمی در



صورت وجود شرایط و زمینه‌های مناسب می‌توانند توسط محیط خنثی شده و اثرات منفی آن‌ها کاهش یابد. بنابراین، نارسایی‌های محیطی، مشکلات زندگی، شرایط نامناسب خانوادگی، کمبود محبت، ضعف در تربیت و عدم استحکام باورهای مذهبی می‌توانند به بزهکاری منجر شده و زمینه‌ساز بروز ناسازگاری باشند.

شناسایی عوامل و تعیین تأثیرات هر یک از آن‌ها به جرم‌شناسی این امکان را می‌دهد که در راستای بهبود جامعه، راهکارهای مناسب و مؤثری برای جلوگیری از وقوع جرائم و از بین بردن زمینه‌های جرم ارائه کند. البته برای دستیابی به این هدف مطلوب، جرم‌شناسی به همکاری و کمک دیگر علوم مانند زیست‌شناسی، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، آمار جنایی، روان‌پزشکی و سایر رشته‌ها نیاز دارد. یکی از دلایل عدم توافق محققان در حوزه‌های مختلف جرم‌شناسی در تعیین علل بزهکاری و تحلیل پدیده جرم، می‌تواند به تفاوت در روش‌های تحقیق و دیدگاه‌های انتزاعی آن‌ها و همچنین موضوعات انتخابی‌شان مربوط باشد.

عوامل مؤثر در بزهکاری به طور کلی به دو دسته تقسیم می‌شوند: عوامل فردی یا درونی و عوامل اجتماعی یا بیرونی.

تقسیم عوامل بر اساس ویژگی‌های فرد یا جامعه، به هیچ وجه به معنای برخورد انتزاعی با موضوع نیست. این کار تنها به منظور بهبود بیان مطالب و رعایت یک روش کلاسیک انجام می‌شود. در غیر این صورت، بررسی اینکه کدام یک از این عوامل در هدایت فرد به سمت بزهکاری تأثیر بیشتری دارند، موضوعی است که در خلال مطالعه عوامل به آن به طور مستند اشاره شده است.

در این راستا، خدمت وظیفه عمومی و شرایط اجتماعی مرتبط با آن با تنوع و تعدد فرامین، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و تغییرات مداوم مواجه است. با توجه به تحولات در زمینه‌های عمومی، اجتماعی، امنیتی و اقتصادی، بررسی و ایجاد تغییرات مناسب در این حوزه امری ضروری به نظر می‌رسد. خدمت سربازی موضوعی مهم برای خانواده‌هاست و نخستین تجربه جدی جوانان با یک سازمان دولتی محسوب می‌شود که برای بسیاری از آن‌ها، اولین تجربه جدایی از خانواده نیز به شمار می‌آید. بنابراین، رعایت قوانین و عدالت در این زمینه می‌تواند تأثیر مثبتی در ایجاد آرامش و اطمینان در خانواده‌ها داشته باشد و دیدگاه ارزشمندی نسبت به حکومت و عدالت اجتماعی در سربازان شکل دهد. همچنین، با توجه به اینکه یک سرباز به طور تقریبی دو سال (با مقررات جدید و تا مقررات بعدی یک سال) را در سربازخانه‌ها سپری می‌کند، این محیط اجتماعی می‌تواند هم اثرات مثبت و هم آسیب‌های منفی به همراه داشته باشد. اما نقش عوامل اجتماعی و فردی که بر سربازان قبل از اعزام به خدمت تأثیر می‌گذارد، تقریباً هسته وجودی آن‌ها را شکل می‌دهد. هرچند که انطباق یا عدم انطباق با محیط تا حد زیادی تحت تأثیر این عوامل قرار دارد..

با توجه به اهمیت نقش فرماندهان در بروز یا کاهش جرائم و تخلفات، و همچنین تأثیر عواملی چون ترس از اضافه خدمت، تغییر یگان و انتقال به مکان‌های نامطلوب، و ترس از انزوا در میان همسالان به عنوان عوامل بازدارنده، می‌توان به اهمیت برجسب‌زنی در مراحل وقوع تخلف و تکرار آن، به ویژه در جرائمی مانند غیبت و فرار از خدمت، اشاره کرد. به نظر می‌رسد که با در نظر گرفتن شرایط ساختاری جامعه و مشکلات روانی برخی از مضمولین، انحرافات سربازان، به ویژه در مورد خودزنی که ممکن است منجر به فوت یا خودکشی شود، می‌تواند از دیدگاه‌های دورکیم و مرتون تحلیل شود.



فهرست منابع

۱. ابراهیمی شهرام (۱۳۹۱) جرم شناسی پیشگیری جلد اول تهران میزان
۲. اتکینسون ریچارد هیگارد ارنست (۱۳۷۰) روییکه زمینه روانشناسی ترجمه محمد تقی براهنی و هکاران تهران انتشارات رشد.
۳. از غندی علیرضا (۱۳۹۲)، ارتش و سیاست تهران انتشارات سمت چاپ نهم
۴. از غندی، علیرضا (۱۳۹۲) ارتش و سیاست تهران انتشارات سمت چاپ نهم
۵. اشناپدر، ریچارد ند کیچن (۱۳۸۷) برنامه ریزی شهری برای پیشگیری از جرم فرزنان سجودی مترجم، تهران: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا پژوهشکده امنیتی انتظامی
۶. باقری مسلم و امرالهی مژگان (۱۳۹۷) بررسی جرائم نظامی در نظام حقوقی ایران و انگلستان فصلنامه مطالعات حقوقی انتظامی دوره ۳ شماره ۷، صص ۸۱ - ۱۰۴
۷. بشیریه حسین (۱۳۹۲) جامعه شناسی سیاسی تهران نشر نی
۸. بیات رستمی روح الله، کلانتری محسن ، حسنی، سعید (۱۳۸۹) توانمند سازی معابر و محلات شهری در برابر بزهکاری از طریق طراحی محیطی (CPTED)، دومین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری دانشگاه فردوسی مشهد.
۹. تشکری پور احمد و اسکندری علیرضا (۱۳۹۹) اصول و مبانی پیشگیری از جرم تهران دانشگاه افسری امام علی (ع) چاپ اول
۱۰. جعفری محمد جعفر ۱۳۸۰. ترمینولوژی حقوق
۱۱. جلالی ورنامخواستی مصطفی (۱۳۸۶) ارزیابی خطر جرم در نظام عدالت کیفری، فصلنامه حقوقی گواه، شماره ۱۱
۱۲. جمعی از نویسندگان (۱۳۸۹) تحلیل آسیب شناسی خدمت وظیفه سربازی معاونت قضایی و حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح، تهران
۱۳. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۲) بررسی مدل علی حرم فرار از خدمت سربازان وظیفه معاونت قضایی و حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح
۱۴. جوکار، ب حسام پور م خرداد (۱۳۸۷) رابطه ی سبکهای هویت و تاب آوری، مجموعه مقالات چهارمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان دانشگاه شیراز، صص ۱۱۲-۱۰۹.
۱۵. حسنعلی مؤذن زادگان ، نوروزی سمیه (۱۳۹۵) مقاله پژوهشی علل و عوامل ارتکاب جرم منازعه و راه های پیشگیری از آن ، دانشگاه آزاد تهران مرکز
۱۶. حسنعلی مؤذن زادگان نوروزی سمیه (۱۳۹۵) مقاله پژوهشی علل و عوامل ارتکاب جرم منازعه و راههای پیشگیری از آن دانشگاه آزاد تهران مرکز
۱۷. حسینی نژاد مرتضی (۱۳۹۸) بررسی علل و اقتصادی جرم در نیروهای مسلح ایران با استفاده از یک مدل داده های تلفیقی مجله برنامه و بودجه شماره ۹۵
۱۸. حیدری، مسعود و اشرافی محمود ۱۳۹۰ سازگاری رفتاری در سربازان وظیفه عمومی و عوامل مؤثر بر آن . همایش ملی آسیب شناسی مسائل ، تهران.
۱۹. خدادی ابوالقاسم (۱۳۹۲) فراتحلیل آسیب شناسی خدمت وظیفه سربازی معاونت قضایی و حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح تهران
۲۰. ربیع زاده ابوالفضل اشرفی سید مجتبی سعیدی زهرا (۱۳۹۴) بررسی علل فرار از خدمت کارکنان وظیفه در فرماندهی انتظامی استان سمنان فصلنامه دانش انتظامی سمنان ۴(۱۵): ۲۷-۵۴
۲۱. رحیمی نژاد اسمعیل (۱۳۹۴) جرم شناسی انتشارات ،فروزش چاپ چهارم تبریز



۲۲. رز بنام دنیس و دیگران (۱۳۷۹) پیشگیری وضعی و اجتماعی از جرم ترجمه: رضا پرویزی، مجله حقوقی و قضایی دادگستری شماره ۳۲
۲۳. رشیدزاده، فتح اله (۱۳۹۰)، تبیین فرازهایی از اندیشه های نظامی - دفاعی فرماندهی معظم کل قوا (مدظله العالی) تهران انتشارات دانشگاه افسری امام علی (ع)، چاپ اول
۲۴. رضایی راد مجید و ملک ثابت حمزه ۱۳۸۹. نقش فرماندهان و مدیران ناجا در توسعه نظم و امنیت نظارت و بازرسی (۱۴) ۴-۶۹-۹۰.
۲۵. رضایی شهلا (۱۳۹۶) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح انتشارات قانون یار تهران
۲۶. رضوی محمد (۱۳۸۶) حقوق کیفری نیروهای مسلح تهران انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین ناجا
۲۷. رضوی محمد (۱۳۸۶) حقوق کیفری نیروهای مسلح تهران انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین ناجا
۲۸. زراعی مصطفی (۱۳۹۷) بررسی علل و عوامل برون سازمانی موثر بر فرار سربازان بعد از اعزام به دوره ضرورت در یک یگان نظامی-کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت روانشناسی حقوق و مطالعات فرهنگی - اجتماعی
۲۹. زینالی، محمدرضا (۱۳۸۹) جرم سیاسی و حقوق جزای اسلامی مطالعه تطبیقی، تهران: انتشارات امیر کبیر، چاپ اول
۳۰. سلیمی، علی داوری، محمد، (۱۳۸۵)، جامعه شناسی کجروی چاپ دوم، قم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۳۱. شفیعی، محمد (۱۳۷۵) بررسی کمی و کیفی ناسازگاری سرباز وظیفه در حین خدمت و علل بروز جرایم آنان تهران
۳۲. شفیعی، محمد (۱۳۷۵) بررسی کمی و کیفی ناسازگاری سرباز وظیفه در حین خدمت و علل بروز جرایم جوانان
۳۳. شیرینی، عباس (۱۳۹۷) سیاست گذاری جنایی درباره حقوق بزه دیدگان فصلنامه سیاست گذاری عمومی دوره ۴ شماره ۱، صص ۱۶۱ - ۱۷۵
۳۴. صفاری علی (۱۳۸۸) مبانی نظری پیشگیری از وقوع جرم مجله تحقیقات حقوقی، ش ۳۴
۳۵. عظیم زاده شادی (۱۳۹۷) پایداری در بزهکاری انتشارات، جاویدان چاپ اول تهران
۳۶. عظیم زاده شادی . ۱۳۹۲. حقوق جزای عمومی تهران انتشارات دوراندیشان ، چاپ چهارم
۳۷. علیپور حقیقی وحید . ۱۳۹۰. عوامل بزهکاری حقوقدانان کرمان ، کرمان
۳۸. علیپور حقیقی، وحید (۱۳۹۰) عوامل بزهکاری حقوقدانان کرمان، شماره ۲
۳۹. فرامرزی موسوی. ۱۳۸۵. بررسی تحلیل جرم لغو دستور در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مجله دادرسی مهر و آبان ۸۵ شماره ۵۸.
۴۰. قربان حسینی، علی اصغر (۱۳۸۶) مروری بر جرم شناسی سرقت اصلاح و تربیت مجله اصلاح و تربیت سال چهارم شماره ۴۷
۴۱. قیصری زاده، فرزاد . ۱۳۹۵. تأثیر عوامل اجتماعی بر وقوع جرم و بزهکاری در سرباز خانه ها و راهکارهای پیشگیری از آن، دومین کنفرانس بین المللی علوم انسانی با رویکرد بومی - اسلامی و با تاکید بر پژوهش های توین ، بهشهر
۴۲. لطفی ، ح (۱۳۸۳) روانشناسی رشد کاربردی نوجوانی و جوانی تهران سازمان ملی جوانان
۴۳. محمودی جانکی فیروز و قورچی بیگی مجید (۱۳۸۸) نقش طراحی محیطی در پیشگیری از جرم . حقوق . ۳۹ (۲) پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران تهران ، ایران ۳۴۵-۳۶۷
۴۴. محمودی جانکی فیروز قورچی بیگی مجید (۱۳۸۸) نقش طراحی محیطی در پیشگیری از جرم حقوق (۲۳۹)
۴۵. مختاری حمید خیریه رسول علیپور (۱۳۹۷) بررسی تاثیر ساختار خانواده در نحوه خدمت سربازان وظیفه. فصلنامه پرستار و پزشک در رزم ۶(۱۸) ۲۵-۳۳
۴۶. مقیمی مهدی و رفعتی سید عزیز (۱۳۸۹) پلیس و راهبردهای وضعی پیشگیری از جرم، فصلنامه انتظام اجتماعی سال دوم، شماره اول
۴۷. میر محمد صادقی، ۱۳۸۹. جرائم علیه اموال و مالکیت بنیاد حقوقی میزان چاپ سی ام . پاییز ۸۹.



۴۸. میرشکاری سجاد نصیریان منصوره خمینی ایمانه (۱۳۹۵) پیش بینی عوامل موثر بر احتمال فرار از خدمت سربازی بر پایه سازگاری اجتماعی، تاب آوری و سبک تربیتی. اولین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی.
۴۹. نجفی ابرند آبادی علی حسین (۱۳۸۸) پیشگیری عادلانه از جرم قوای مسلح جمهوری اسلامی ایران در علوم جنایی مجموعه مقالات از تجلیل از استاد دکتر محمد آشوری، تهران، انتشارات سمت
۵۰. نجفی ابرند آبادی علی حسین هاشم بیگی حمید (۱۳۹۳) دانشنامه جرم شناسی انتشارات گنج دانش چاپ سوم، تهران
۵۱. نجفی ابرندآبادی علی حسین (۱۳۸۳) پیشگیری عادلانه از جرم مندرج در علوم جنایی تهران انتشارات سمت.
۵۲. نجفی توانا، علی (۱۳۹۳) جرم شناسی آموزش و سنجش چاپ هفدهم، تهران
۵۳. نژاد حیدری پور سعید عضدی وحید (۱۳۹۵). بررسی عوامل فردی و محیطی و سازمانی فرار از خدمت سربازی. دانش انتظامی ۷(۵): ۱-۱۵
۵۴. نژاد حیدری پور سعید؛ عضدی وحید (۱۳۹۵). بررسی عوامل فردی و محیطی و سازمانی فرار از خدمت سربازی دانش انتظامی ۷(۵): ۱-۱۵.
۵۵. وایت راب هینز فیونا (۱۳۹۲) جرم و جرم شناسی علی سلیمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه چاپ پنجم، قم.
۵۶. ویلیامز فرانک، پی مکشین؛ ماری لین دی. (۱۳۸۶) نظریه های جرم شناسی ترجمه حمیدرضا ملک محمدی نشر میزان چاپ دوم، تهران ۱۳۸۶.